

İçindekiler

SİZ HANGİ BABASINIZ? | **11**

MİRAS | **21**

SAHİ, BABA OLMAYA HAZIR MIYIM? | **35**

İÇİNDEKİ O BÜYÜK SORU: YA YAPAMAZSAM? | **45**

ÇOCUĞUN SAHİBİ ONU KORUR! | **55**

TEKNOLOJİ ÇAĞINDA BABA OLMAK | **63**

KIZ ÇOCUĞU BABASI OLMAK | **73**

ERKEK ÇOCUĞU BABASI OLMAK | **85**

BAĞIRMAYAN BABALAR | **105**

BELKİ DE BUGÜN SON GÜNÜMÜZ... | **115**

BABALIĞIN ESMALARI | **123**

ANI KUMBARANIZ VAR MI? | **133**

PEYGAMBERİMİZ NASIL BİR BABAYDI? | **141**

BU KİTAPTA GEÇEN BAZI KELİMELERİN
ANLAMLARINI MERAK EDİYORSAN... | **149**

Hep yanında olacağım...

*Ne olursa olsun, yaşadığım sürece
hep yanında olacağım...*

*Bugün, sen mini minnacık bir bebekken
uykun geldiğinde seni sallamak için...*

*İlk adımlarını attığında tökezlersen
elinden tutmak için...*

Koşarken takılıp düştüğünde seni kaldırmak için...

Başını sehpa çarptığında başına buz koymak için...

*Arkadaşların yeni saç kesiminle dalga geçtiğinde
sana moral vermek için...*

*Bisiklet sürmekten korktuğunda
"yapabileceğini" söylemek için...*

Derslerin kötü gittiğinde seni çalıştırmak için...

Hasta olduğun gecelerde baş ucunda durmak için...

Okul takımına girdiğinde sana tezahürat yapmak için...

İlk araba kullanımında yan koltuğunda oturmak için...

Üniversite sınavına girdiğinde kapıda dua etmek için...

*Ve bir ömür mutluluğa "Evet" dediğinde
mutluluğunu paylaşmak için yanında olacağım...*

Siz Hangi Babasınız?

Anlatacağım sahneyi gözünüzde canlandırmaya çalışın.

Akşam kapı açılıyor. Evin babası eve giriyor.

Şimdi durun ve kendinize şu soruları sorun:

Kapı açıldığında evinizde ne oluyor?

Çocuklar size doğru sevinçle koşuşturuyor mu?

“Babam geldi!” diye bağıyorlar mı?

Küçük olan sarılmak için merdivenden

birer ikişer iniyor mu?

Büyük olan, “Bugün şu oldu...” diye anlatmak için

heyecanla bekliyor mu?

Yoksa tam tersine, herkes yerinde donup kalmış

bir hâlde mi?

Siz, yani evin babası gelince çocuklar sessizce

odasına mı çekiliyor?

Yoksa gülüşmeler kayboluyor, ortama rahatsız edici

bir sessizlik mi hâkim oluyor?

“Aman babanın gözüne gözükme!” tembihleri mi

çıkıyor ağızlardan?

Bu iki sahne arasındaki fark hem bu kitabın yazılış nedeni hem de bence babalık üzerine söylenebilecek onlarca şeyin özetidir.

Konuşmaya en başından başlayalım. Benim kim olduğumu *Kâbe'yi İlk Gördüğümde* ve *4x4 Dört Dörtlük Hikâyeler* kitaplarımın okurları ile doksanlı yılların başından beri yer aldığım onlarca radyo ve televizyon programını takip eden dostlarım gayet iyi bilirler. Onlara "İsmail Tongar kimdir?" diye sorsanız, muhtemelen radyo programlarımdan başlayıp kitaplarımla yaptıkları bir yolculuktan bahsederler. Lakin bu satırları yazan İsmail, ne medyacı ne programcı ne de yayıncı koltuğunda oturan bir yerden sizlere seslenecek. Elinizde tuttuğunuz bu kitap, kırk yedi yıllık ömrümün yirmi yılında şükürle yaşadığım "baba" rolümden taşanları, düştüğüm yerleri, ayağa kalkışlarımı; bebeklik, çocukluk, ergenlik derken şekilden şekle giren babalığımın diğer babalara ışık tutacak serencamını anlatacak.

Bundan on yıl kadar önce eşim *Bağırmayan Anneler* kitabını kaleme aldığında, pek çok okurumuzla birlikte kendisi de "Babalık kitabını sen yazmalısın. Babaları en iyi yine başka bir baba anlar" demişti. Belki haklıydı, belki değildi, bilmiyorum. Ama bildiğim bir şey varsa o da sağlıklı ebeveynlik yolculuğunun tek başına annelerin üstüne yüklenemeyecek kadar önemli oluşu. Nitekim hızla değişen modern çağ kısıkcacının içinde, aynı anneler gibi biz babalar da değişime ayak uydurmaya çalışıyor; sağa sola çarpıyor, yalpalıyor ve bu çağda çocuk yetiştirme sorumluluğunu *aynı anneler gibi* yalnız başımıza sırtlanamayacağımızı biliyoruz. Zira içinde bulunduğumuz çağ, gerçekten zor bir çağ!

1950'ler ve 60'ların Türkiye'sinde yetişen babalar, büyük ölçüde kırsal ve tarım ekonomisinin içindeydi. Geçim derdinin her şeyin önünde olduğu zamanlardı onlar... Çocukla "zaman geçirmek" diye bir kavram yoktu; zaten hep birlikteydiniz, tarlada, ahırda, sofrada beraberiniz.

Baba figürü belliydi: otoriter, az konuşan, kararı veren, evi geçindiren... O dönemde babalar "Seni seviyorum" demezdi ama soğukta üstüne verdiği palto, kışın ayağına alınan çizme, bir işi başardığında sırtına konan el; işte o sevginin diliydi. Mesafeliydiler ama sağlandılar. Duygusal değillerdi ama tutarlıydılar. O dönem babası, çocuğunun belki anlayamadığı, yakın bağ kuramadığı ama "Gölgesi yeter!" mesabesinde güven duyduğu bir babaydı.

Sonraki kuşak şehre taşındı. Yeni nesil artık gecekondudan apartmana, tarladan fabrikaya, köyden okula geçişin içinde var oldu. O dönemler eğitim bir statü kapisına dönmüştü ve babaların ağzında tek bir cümle dolaşıyordu: "Oku da adam ol!" Sevgi, bir önceki nesle göre belki daha görünür hâle gelmeye başlamıştı lakin hâlâ kelimelere döküleliyordu. Bu babalar çoğunlukla kendi babalarından gördükleri mesafeli modeli taşıyalar da içlerinden bir şeylerin farklı olmasını istiyorlardı. Ruhlarındaki bu ikircikli çatışmayı da çoğu zaman ya aşırı müdahaleyle ya da tam tersine aşırı geri çekilmeyle çocuklarına püskürtüyorlardı.

Haklarını yemeyelim; onlar da pek tabii iyi baba olmak istediler ama nasıl "iyi" olacaklarını onlara kimse öğretmediğinden istedikleri kadar yol katedemediler.

Ve sonra bugünün babaları geldi. Duygusal zekâyı duymuş, psikoloji kitapları okumuş, "Çocuğumla arkadaş olacağım" demiş kişilerdi onlar. İyi niyetleri kesinlikle tartışılmayacak kadar şefkatli, iş birlikçi ve duygularını gösteren bir yerdelerdi. Lakin tam da bu dönemde hayatlara başka bir şey daha girdi: Ekran! Önce bilgisayar, sonra akıllı telefon, sonra sosyal medya... Evde bedeniyle var olan ama zihniyle başka yerde olan babalar, bu nesilde zirveye çıktılar. Çocuğuyla oyun oynarken gelen bildirim gözü kayan, kahvaltı sofrasında WhatsApp grubuna mesaj yazan, akıllı telefondan her daim ulaşılabilmişinden sebep, mesaisi neredeyse hiç son bulmayan babalar günbegün çoğalmaya başladı. TÜİK'in 2022 tarihli Zaman Kullanım Araştırması bu tablonun sayısal yüzünü ortaya koymaktaydı. Araştırmaya göre, Türkiye'de babalar hafta içi çocuklarıyla günde ortalama kırk yedi dakika vakit geçiriyorlardı.

Bu sürenin büyük çoğunluğu ise aynı fiziksel mekânda bulunmakla geçiyor; gerçek anlamda etkileşim sağlanmıyordu. Buradan yola çıkarak “gerçek etkili zaman” araştırmasında çocukla birebir, ekransız, dikkat verilmiş, göz temasıyla kurulan gerçek zaman günde ancak yirmi dört dakikaya sığıyordu. O da her ev için geçerli olamıyordu ne yazık ki.

Şu rakamı bir daha okuyalım:

Yirmi dört dakika!

Bir çocuk büyümek için ne ister?

Bir baba ona ne verebilir?

Yirmi dört dakikaya sığar mı bütün bunlar?

Düşünmek gerek...

Şunu hemen söyleyelim: Bu kitap babalara suçluluk yüklemek için yazılmadı elbette. Çünkü günümüzde baba olmak gerçekten zor. Bunu üç evladın emanetçisi bir baba olarak rahatlıkla söyleyebilirim.

Zira ekonomik baskı, gerekli gereksiz ihtiyaçların çok fazla artması nedeniyle hiçbir kuşakta bu kadar keskin hissedilmemişti.

Bir şehirde ev sahibi olabilmek için gereken yıllar, babamızın kuşağına kıyasla ikiye üçe katlandı. Çocuk yetiştirmenin maliyeti, *—olmazsa olmazların listesi yine gerekli gereksiz çok arttığı için—* gelir artışının çok üzerinde seyrediyor.

Baba "kazanmak" zorunda ve bu zorunluluk günün sonunda onu evden uzaklaştırıyor.

Babalık tarihinin hiçbir döneminde bu sorun yoktu. Eskiden baba belki uzaktaydı, belki sertti, belki az konuşurdu ama en azından eve geldiğinde gerçekten evde olurdu. Bugünün babası ise evde ama yok, koltukta ama uzakta, yanında ama duygusal olarak ulaşılamaz bir yerde.

Peki gerçek babalık nasıl olur?

Burada büyük sözler söylemeyeceğim. "Kahraman ol, her şeyi feda et, mükemmel baba ol" falan demeyeceğim. Bunlar kulağa güzel gelse de pratikte kimseye yararı yok bence. Aksine, erişilemez idealler insanı işe başlamadan tüketip olabilecek olanı da yapmasını engelleyen bir bariyer oluşturuyor. Oysa gerçek babalık aslında sadece üç şeye dayanıyor ve şunu söylemeliyim ki bu üç şey ne para, ne özel yetenek, ne de bol zaman gerektiriyor. Sadece karar vermek yetiyor.

Birincisi: **Varlık**. Fiziksel varlıktan öte, zihinsel varlık. Çocuğunun yanında olduğunda gerçekten orada olmanın ifade ettiği sahici varlık... Yarım dikkatle değil, bütün bir dikkatle evladınla geçirdiğin beş dakikalık zaman, çocuğun kalbinde iki saatlik “yarım varlık”tan çok daha derin izler bırakıyor. Zira çocuğumuz “babasıyla kaç saat geçirdi”yi değil, “o anlarda kendini nasıl hissettiği”ni hatırlıyor.

İkincisi: **Tutarlılık**. Bağıran mı, gülen mi, kızan mı, seven mi olduğunu çocuğun bilememesi, çocuğun ruh dünyasında her şeyden daha derin bir hasar oluşturuyor. Çünkü çocuk beyni güvenliği öngörülebilirlikten çıkarıyor. “Babam acaba bugün nasıl bir ruh hâlinde olacak?” sorusunu her gün kafasında taşıyan çocuk, babasıyla değil, babasının değişken ruh hâliyle meşgul oluyor. Bu meşguliyet ise baba-çocuk arasında gerçek bir ilişkiye yer bırakmıyor.

Üçüncüsü: **Alçak gönüllülük**. Hata yaptığında bunu çocuğuna söyleyebilen, “Dün sana bağırdım, haksız davrandım, özür dilerim” diyebilen bir babanın otoritesi yıkılmıyor. Aksine, çocuğun gözünde onu daha saygın bir yerde tutuyor. Çünkü hiçbir çocuk mükemmel bir baba istemiyor aslında. Bilakis çocuklar, yanlarında gerçek ve dürüst bir baba olduğunda güven duyuyor.

Kitap boyunca babalığın ne olduğundan ziyade, nasıl yaşandığını konuşacağız. Öfkenin nereden geldiğini, neden bağırdığımızı, neyi kaçırdığımızı ve nasıl geri döneceğimizi “kız babaları” ve “erkek babaları” için ayrı ayrı tartışacağız.

Eğer bu kitabı elinize aldıysanız içinizde zaten bir şey var demektir. Tam adını koyamadığınız ama “bir şeyler eksik”miş gibi hissettiren bir duyguyla tanıştınız demektir. Belki dün akşam çocuğunuza çok sert davrandınız ve pişman oldunuz. Belki çocuğunuzun bakışında bir kırgınlık, bir uzaklık gördünüz ve o bakış sizi bu sayfalara getirdi. Belki sadece daha iyi bir baba olmak istiyorsunuz ve nereden başlayacağınızı bilmiyorsunuz.

İşte tüm bu hisler ve arayışlar, bu kitabın yazılma sebebidir.

Duamız; evin kapısı açıldığında “İyyy yine gelmiş!” denip sağa sola kaçışılan değil,
“Babammm gelmişşş!” sevinciyle kucağımızı dolduran çocukların babası olmak olsun.
Niyet hayır, akıbet ondan daha da hayırlı olsun.
Hadi, başlayalım.

*İsmail Tongar
İstanbul, 2026*

Miras

Babam 1939 yılında doğdu.

Bu cümleyi yazarken bir an duraksıyorum.

Çünkü cümlenin içinde çok fazla şey var.

1939'da doğmak ne demektir?

Savaşın gölgesinde büyümek demektir.

Yoklukla büyümek demektir.

"Devlet baba"nın "Adam ol!" dediği,

mahallenin "Erkek adam ağlamaz" diye yetiştirdiği,

babanın sırtına vurduğu elin "Seni seviyorum" yerine

geçtiği bir dünyada büyümek demektir.

Babam işte o zamanların çocuğuydu.

Çok çocuklu bir ailede, üstelik eviyle çok ilgilenmeyen,

at yarışı oynamayı seven bir babanın oğlu olarak, on

iki yaşında evinden ayrılıp, çocuğu olmayan teyze ve

eniştesinin yanına gitmiş ve "Hayatımı kurmam lazım"

diye düşünerek bakkalda çalışmaya başlamış bir çocuktan

babam. Yaşadığı yokluk ve yoksulluk, hayatta kalmayı,

para kazanmakla eş değer tutmasına neden olmuştu.

Bugün, kırk yedi yaşındaki hâlimle gözlerimi kapatıp babamın gençliğini düşündüğümde, gözümün önüne hep iş yaparken gelmesi sanırım bundan. Sürekli çalışıp durmasından.

Babam beni kucağına aldığımda kırk yaşındaymış. Aramızda kırk yıllık bir uçurum ve o nesilde doğan çoğu çocuğun yaşadığı gibi, adı konmamış bir mesafe var. Babam bana hiç "Seni seviyorum" demedi mesela. Geçenlerde eşimle ettiğimiz sohbetin bir yerinde ağızımdan şu cümlenin döküldüğünü fark ettim: "Babamın bana sarıldığını hiç hatırlamıyorum." Pek tabii bu cümleleri bir suçlama olarak yazmıyorum. Gerçekten... Çünkü babamın babası da ona "seviyorum" dememiş, sıkıca sarılmamıştır büyük ihtimalle. Ve onun babası da ona. Bu bir zincirdir; nesilden nesle sessizce devredilen, kimsenin kimin ve nasıl başlattığını hatırlamadığı bir sessizlik zinciri. Babam beni sevmiyor değildi. Aksine, beni çok seviyordu.

Askere gittiğimde gözünden dökülen yaşlardan, evlendiğim günün ertesi "Bu çocuk yokken ev çok boş oldu" deyişinden ve bunun gibi sevgi emaresi taşıyan cümlelerinden bunu görebiliyorum.

O nesil hep öyleydi belki. Seven ama sevgiyi nasıl göstereceğini bilmeyen ya da sevgiyi göstermenin "erkekçe" olmadığına inandırılmış olan...

O yıllarda baba figürleri belliydi: Evi geçindiren, kararları veren, az konuşan, çok seven ama sevgisini içinde saklayan, sert ve soğuk adamlardı onlar. Soğuk değillerdi aslında. Mesafeliydiler ve bu mesafe onlar için bir tercih değil, bir dildi. Aslına bakarsanız, bildikleri tek dil bu gibiydi.

İşte ben de böyle bir babanın çocuğu olarak büyüdüm. Evlendiğimde yirmi beş, baba olduğumda yirmi yedi yaşındaydım ve ilk evladım Enes, bir erkek çocuğuydu. Bunu neden özellikle söyledim?

Çünkü eğer siz bir erkek çocuğuyunuz ve çocuğunuz da sizinle aynı cinsiyette yaratılmışsa, o zaman kucağınıza sadece evladınızı değil, kendi çocukluğunuzu da almış oluyorsunuz. Çocuğunuza bakıp kendi çocukluğunuzu görüyor, babalığınız içinize akarken kendi babanızın babalığını da sorgulamaya başlıyorsunuz.

Bende de öyle oldu.